

Den mærkeligste bog jeg har læst

Bjørn Friis Johansen,
Københavns Universitet

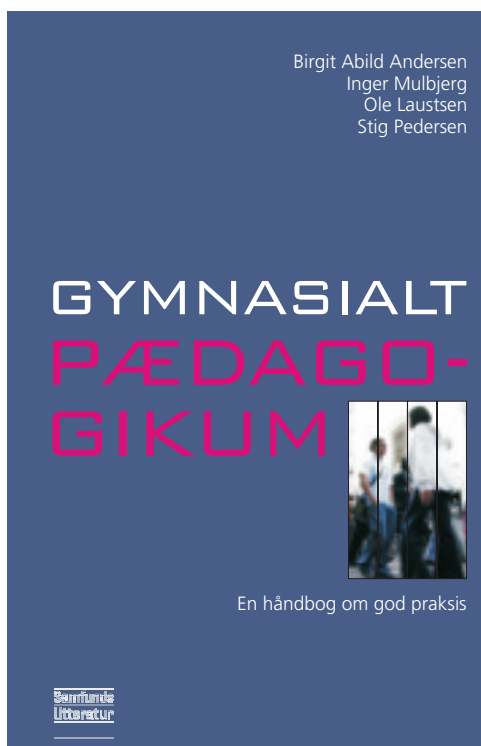
Anmeldelse

Gymnasialt pædagogikum – en håndbog om god praksis.

Af Birgit Abild Andersen, Inger Mulbjerg, Ole Laustsen & Stig Pedersen, Samfundslitteratur, 2009.

Man skal bestemt købe *Gymnasialt pædagogikum* (GP) hvis man er ansat i det danske gymnasium hvor man enten før eller siden impliceres i pædagogikum og får brug for et lille værk til opslag og inspiration. Man må bare ikke læse den i sin fulde længde.

Gør man alligevel det, kommer man som læser uafsladeligt til at betragte det første kapitel der handler om relationen mellem den nye lærer og vejledere, som langt det vigtigste. Men efter at jeg havde læst det, genlæst det og så læst resten af bogen, gik det op for mig at kapitlet i hovedtræk risikerer at tjene samme funktion for læseren som Emma Gads *Takt og Tone* kunne gøre for en nybagt, lidt naiv husmoder anno 1932. Det er alt for let at tage alting bogstaveligt og ende i en situation hvor man i bare iver for at gøre alting så rigtigt som bogen foreskriver, fuldstændigt paralyseres af

korrekthed og intet kan gøre alligevel. Derfor er det mit råd at man først læser den fra ende til anden når alt er gået galt, og man har brug for at finde trøst i at ingen med rimelighed havde forventet at noget kunne være gået anderledes. Men derfor bliver jeg også helt i tvivl om hvorvidt min kritik af bogen i virkeligheden er en kritik af pædagogikum.

GP og det nye pædagogikum 2009

Scenen for *GP* blev sat i 2005 da Evaluering sinstituttet granskede gymnasiernes pædagogikum. Et væsentligt punkt i undersøgelsen var hvorvidt kandidater oplevede sammenhæng mellem pædagogikums teoretiske og praktiske del. En spørgeundersøgelse viste at: "62 % af kandidaterne [der afsluttede deres pædagogikum i sommeren 2005] oplevede, at teoretisk pensum slet ikke eller kun i ringe grad blev inddraget i praktisk pædagogikum ved vejledningssamtaler og lignende. 61% af kandidaterne svarer, at vejlederne slet ikke eller kun i ringe grad har været interesseret i pædagogisk teori." (*GP*, s. 55).

Men fordi der i pædagogikum tilstræbes et tæt samspil mellem teori og praksis, finder et nyt pædagogikum, en ny pædagogikumbekendtgørelse (Undervisningsministeriet, 2009) og en ny bog om gymnasialt pædagogikum deres berettigelse. Bogens 147 sider er nu udkommet i 2. oplag på forlaget Samfundslitteratur og koster i omegnen af 200 kr.

GP udgøres af fire kapitler. I det følgende vil jeg behandle hvert kapitel og sluttelig konkludere.

Forventninger til bogen og indgangsvinkel

Som nævnt handler det første kapitel om relationer mellem den nye lærer ansat i en pædagogikumstilling og dennes vejleder, kursusleder, tilsynsførende og skolens ledelse. Det er ikke noget nemt

emne at behandle, og det lykkes bestemt heller ikke for bogens forfattere. Kapitlet er rodet og gentagende og i det hele taget overordentlig forvirrende. I hvert fald hvis man som jeg er ph.d.-studerende i fysik og ikke har noget forudgående kendskab til pædagogikum.

Jeg læste bogen fordi jeg er lettere forfærdet over mit universitets vilje og evne til at producere gymnasielærere. Hvis det er min alvorlige mening, burde jeg derfor berede mig på selv at blive lærer.

Som sådan har jeg behov for en bog der kan forberede mig på et pædagogikum. Jeg har behov for at den beskriver vejleder-kandidat-relationen og giver overblik over pædagogikums varighed og omfang. At den opstiller en række læringsmål og forklarer og begrundet formålet med målene så jeg ved hvad det er jeg ikke kan, i fald jeg begynder, hvad jeg i så fald skal kunne når jeg er færdig, og hvad jeg stadig ikke ville kunne efter et veludført pædagogikum. Jeg har behov for at bogen giver mig mulighed for at forestille mig mig selv i situationen så jeg kan forberede mig på en måde der gør at jeg kunne begynde i en uddannelsesstilling som kvalificeret nybegynder.

Etiket for det danske pædagogikum

I kapitel 1 bydes der så rigeligt på beskrivelser af relationerne i pædagogikum. Som nævnt er kapitlet en gennemgang af relationen mellem den vordende gymnasielærer og hans vejleder. Og rektor og kursusleder og tilsynsførende og sørme

flere vejledere. Og sørme også bitilsynsførende og studievejleder og ressourcepersoner. Der er rigtig mange mennesker og ubeskrevne funktioner at holde styr på. Specielt fordi forfatterne implicit antager at stoffet allerede er kendt for læseren. Fx starter afsnittet "Besøgene" på side 26 således: "De tre besøg er på flere måder samlende begivenheder for uddannelsen. I det følgende præsenteres en køreplan for de aktiviteter, som frem til og under besøget bør planlægges, og hvilken rolle kandidaten har i denne proces." Selvom jeg ikke er hundrede procent sikker, forekommer det mig at "besøgene" præsenteres første gang her. Alligevel fortæller afsnittet intet om hvem der besøger hvem. Om kandidaten (altså den nye lærer) skal på tur, eller om nogen kommer og besøger kandidaten. Specielt forklarer afsnittet ikke hvorfor der er nogen der skal besøges. Det overraskede mig noget (men jeg fik mysteriet opklaret i et senere afsnit på side 47). Det skal nævnes at der på det store, vide net kun findes én konkretiseret beskrivelse af besøgene. Det er på Syddansk Universitets hjemmeside hvor de ofres tre sætninger i *Informationsmateriale om Pædagogikum 09*. Det er bemærkelsesværdigt eftersom besøgene ifølge Undervisningsministeriets bekendtgørelse skal danne en væsentlig basis for den endelige bedømmelse af pædagogikumkandidaten.

For en læser der ikke på forhånd kender strukturen i pædagogikum, er bogen svær at læse. Og det undrer mig sådan set, for det er jo netop et nyt pædagogikum der er bogens berettigelse. Der-

for kunne det vel med rimelighed have været i forfatternes interesse også at skrive til den andel af læserne der er helt grønne. Men når bogens ærinde ikke er at oplyse nytilkomne til pædagogikum, er det interessant at undersøge hvilket problem bogens forfattere så forsøger at tale til og opklare.

Åbenbart handler de første ti sider om at indskærpe over for læseren at man ønsker sig af de nye gymnasielærere at de kan "sænke paraderne når samarbejdet indledes", have "respekt for samarbejdspartnere", "er villige til at erkende fejl og mangler", at de er forberedte "på at være både rummelige og lyttende" og villige "til at sætte egne ideer, holdninger og observationer til debat" (GP, s. 16, 13, 13, 14 og 23 hhv.) "[M]an kommer ikke uden om, at vedkommende selv må bære en stor del af ansvaret for at blive integreret." (s. 17). Det forekommer mig altså at det problem forfatterne har ønsket at tale til, er problemet med nye lærere der svært lader sig integrere i den eksisterende kultur fordi de ankommer med egne meninger og holdninger til hvordan undervisning kan udføres.

Men det er tilsyneladende ikke kun den nye lærer med dennes hypotetiske uansvarlighed i relation til den eksisterende undervisningskultur der skal have et drag. Vejlederen skal også have en tur. Om vejlederen skrives: "Set i det lys [at kravene til kandidaten er gennemgående høje], er det selvfølgelig ikke frugtbart, hvis vejlederne ikke har orienteret sig ordentligt i pædagogikumforløbets rammer og relevante teoretiske materiale"

(s. 35). Og om vejlederen i relation til den tilsynsførende: "Hvis der under konferencen bliver lagt vægt på alskens detaljer i den overværede undervisning, fx efter fejlfindingsmetoden, så må den tilsynsførende træde i karakter og hæve eksemplerne op på et mere generelt niveau." (s. 51). Og endelig et dask til den tilsynsførende i relation til dennes forpligtelser over for ministeriet: "Undervisningsministeriet beskikker den tilsynsførende, der [...] også fungerer som kontrollant og bedømmer. [...] I forbindelse med det første besøg er det naturligvis vigtigt, at den tilsynsførende har forberedt sig meget grundigt. Dvs., at hun har fulgt med i kandidatens portefølje og har læst det tilsendte materiale samt forberedt sig på, hvilke punkter i materialet der skal kommenteres under konferencen." (s. 50-51).

Jeg læser bogen som et forsøg på en rettidig irettesættelse af implicerede parter. For hvis ikke, er bogens første kapitel banalt. De emner bogen vælger at tage op, er for hovedparten strukturelle beskrivelser malet med bred pensel, krydret med konkrete nedslag der tager form af etikette. Eftersom forfatternes ærinde jo nok ikke er at få banaliteter frem i lyset, så må det stå slemt til med det danske pædagogikum. De nyansatte er ikke gode til at samarbejde (for bogen indskærper at de skal forberede sig på at samarbejde). Vejledere kender ikke til de formelle og praktiske omstændigheder der berammer pædagogikum (for bogen indskærper at dem skal de kende). Og den tilsynsførende forbereder sig ikke før han skal bedømme en ny lærer (for det mener

bogens forfattere de skal minde ham om).

Der er dog et afsnit jeg gerne vil trække frem. Afsnittet "Find din personlige stil" på side 32 er virkelig godt! Her behandles problemet om lærerpersonlighed: "De fleste kan fra egen skoletid huske én eller flere lærere, der skilte sig ud fra mængden ved at være særligt karismatiske eller særligt dygtige til at formidle deres fag. Måske har det ligefrem været på grund af dem, at man begyndte at læse sine fag, og måske har man en skjult ambition om at undervise som dem." (s. 32). Men hvordan gør man det, og hvordan forholder man sig til sin egen personlighed i relation til den såkaldte lærerpersonlighed? Bogen går ned og tilbyder konkrete anbefalinger og, endnu bedre, giver konkrete eksempler med interviewuddrag fra nye lærere og peger endda ud og anviser relevant litteratur. Desværre fylder afsnittet kun 2 sider, men det er skrevet på den måde jeg ville ønske hele bogen var.

Lange lister og tabeller

Kapitel 2's titel angiver indholdet: "Årshjulet i pædagogikum". Det starter glimrende på side 55 med at begrunde bogen (omend lidt sent i læseforløbet), hvorefter den opstiller lister (og atter lister) for indholdet i pædagogikum. Det er umuligt at læse eller forholde sig til fordi alting er beskrevet enten i bullets eller i skemaer sorteret i overskrifter. Jeg besluttede mig derfor for at betragte kapitlet som et bilag der er vedlagt i midten af bogen så det er nemt at finde.

Føler du dig fagligt uforberedt? Så forbered dig!

Godt på vej igennem dette kapitel besluttede jeg mig for at afskrive kapitel 1 som et uheldigt første forsøg (og en begrundelse for snart at skrive 2. udgave af bogen). For vordende lærere findes her en god grund til at købe bogen. Kapitlet starter med en sympatisk forsikring til læseren om at alle nye lærere på den ene side altid føler sig fagligt underforberedte og på den anden side bruger al for lang tid på at forberede deres undervisning. Dernæst giver det et velbeskrevet eksempel på hvorledes man kan planlægge sin undervisning (i dette tilfælde i historie), og hvad der karakteriserer god undervisning helt konkret, uden at blive teoretiserende. Kapitlet afsluttes med en gennemgang af otte typiske problemer som vejleder/kursusleder/tilsynsførende oftest bemærker efter at have observeret undervisning.

Men der er lige en hage der fik min sympati for kapitlet til at forsvinde. Inden kapitlets afsluttende del beskrives to faktiske lektioner i henholdsvis engelsk og historie der er observeret og kommenteret af kursusledere. I kapitlet beskrives denne feedback som "lidt bastant". Jeg gætter på at forfatterne bringer disse uddrag for at nye lærere kan vænne sig til at det er legitimt at få en del kritik. Det er altså "okay" ikke at være hundrede procent hjemme i det stof der undervises i. "Det er en ærlig sag – både i hovedfag og i sidefag har uerfarne (og erfarne) lærere huller," fortsætter kapitlet i sin sympatiske stil (s. 87). "Der er imidlertid nogle få

hovedregler, man kan benytte sig af, når man er på tynd is," fortsætter bogen: Hav styr på væsentlige begreber inden timen. Vid præcis hvad relevante personer står for. Eksplícítér og repetér alt væsentligt.

Rådet er muligvis velment, men klinger hult. For retfærdighedens skyld skal det siges at bogens forfattere muligvis har ment at den underforberedte lærer kan kompensere for sin manglende faglighed ved at fokusere på at tydeliggøre for *eleverne* hvilke personer der relevante osv., men hvordan gør man det i praksis hvis ikke man selv er sikker? I praksis må disse "få hovedregler" altså gælde for læreren også. I tilfældet der benyttes i bogen, drejer det sig om en lærer der underviser i et forløb kaldet "Renæssance og Reformation". Det afsluttende forløb handler om borgerskabets nye funktion, og i kritikken af den nye lærers undervisning understreges det uheldige i at vedkommende "undlader selv at uddybe undervejs [...] hvordan Calvins lære havde indflydelse på borgerskabets værdier og livsform" (s. 86). Ifølge de "få hovedregler" skulle læreren have redegjort for *præcis* hvad Calvin stod for, og hvilke begreber der er relevante (og altså også irrelevante) i relation til borgerskabets værdier og livsform. Jeg tillod mig at tænke nogle skridt videre end bogen og gik på nettet for at undersøge hvor man mon kunne finde svar på sådanne spørgsmål. Wikipedia foreslår at det oplagte sted at orientere sig er i Max Webers skrifter og dernæst Habermas, hvilket i bedste fald ville tage mig en uge. Måske vil en historielærer

kunne gøre det hurtigere. Men under alle omstændigheder og specielt i lyset af kapitlets foregående sider der understreger vigtigheden af ikke at overforberede sig som pædagogikumkandidat (med deraf følgende fare for at blive udbrændt), forekommer disse "få hovedregler" mig som et rigtig dårligt og uretfærdigt regelsæt. Heraf min indledende bemærkning om at alt alligevel forventes at gå skævt fra starten. Den sympatiske indstilling over for faglig usikkerhed er øjensynligt blot en tom floskel. Og i så fald, hvilken funktion har da de anvendte eksempler? Hvem gavner det at understrege at den nye lærer ikke skal bruge ret meget mere end en time på at forberede en times lektion, når dette absolut ikke er tilfældet hvis man er lidt usikker (hvilket *alle* er)? Derfor tænker jeg at det er godt at læse *GP* som man ville læse Emma Gad: som lidt finurlig, lidt underholdende, men mest af alt spøjst krukke.

Kun gruppearbejde

Kapitel 4 er endnu et kapitel der lægger ud med at overraske positivt for dernæst at skuffe bravt. Kapitlet starter med at skrive hvilket formål det har. Det er glimrende! "[E]n håndsrækning til kandidaten, der er i gang med at forberede en eller flere lektioner." (s. 107).

Men det handler kapitlet slet ikke om. Det handler om gruppearbejde. Slet og ret. Naturligvis er gruppearbejde et element man skal forholde sig til i det danske gymnasium. Men det er mærkeligt at lade et kapitel udgive sig for at

handle om undervisningsforberedelse og så i stedet dykke helt ned i detaljen omkring gruppearbejde. Især fordi det valg ikke begrundes, og fordi pædagogikum ikke nævnes med et ord før sidste afsnit. Det afsnit handler til gengæld om "Planlægning af møder, besøg og uddannelsesplan" (s. 140) og byder ikke på noget der kan begrunde at det hører til i kapitel 4. Det må altså være et løsrevet underafsnit der på et tidspunkt er undsluppet fra kapitel 2.

Manglende redaktion

Samlet set opdager jeg altså at det bogen primært lider under, er en slående mangel på redaktion. Fire forfattere har skrevet forskellige dele af en bog, og ingen har tjekket hvorvidt de er enige eller modsiger hinanden. Bogen består ikke af individuelle bidrag fra forskellige forfattere, men tilsigter at fremstå som et samlet værk. Det er den ikke. Fx begrundes det glimrende i kapitel 1 at "Alt for meget vejledning foregår i pauserne – fx mellem en dobbeltlektion eller i pausen lige efter de afholdte timer. Her kan vejlederen så lige nå at spørge om, hvordan "synes du selv det gik" [...] Og det er bestemt ikke god praksis." (s. 40-42). Alt imens har forfatteren til kapitel 3 siddet og fundet eksemplarer på undervisningsfeedback og konstrueret en analyse der tager udgangspunkt i vejledning af følgende form: "I samtalen, efter timen er overstået, fortæller kandidaten, at han har en oplevelse af, at timen egentlig gik godt, for der har været en god [...]" (s. 80).

Andre steder i bogen henvises der til afsnit som aldrig er skrevet (fx på side 92 hvor der henvises til et ikkeeksisterende afsnit om *sekvensering*). Som bog betragtet falder den fra hinanden.

Anmelderens konklusion

Gymnasialt pædagogikum når omkring mange emner – gentagne gange og på uventede steder. Alligevel har den en bemærkelsesværdig mangel. Næmlig spørgsmålet om hvilken rolle *eleverne* kan tildeles i relation til pædagogikum. Det er trods alt dem der ultimativt er omdrejningspunktet for aktiviteten.

Denne rolle nævnes kun to steder i bogen. Første gang er i afsnittet “Hvordan overholder man sin plan – hvordan undgår man at være for bundet af sin plan?” hvor der skrives: “Det er en god idé at lade eleverne holde øje med tiden på skift, indtil man selv er mere rutineret” (s. 94). Anden og sidste gang eleverne tildeles en aktiv rolle, er i “Hvordan undgår man at lave alt arbejdet i forbindelse med klasseundervisningen?” Her står der at det er “en god ide at lade eleverne gøre sig nyttige: dele fotokopier rundt, trække gardiner for, hente kridt inde ved siden af, gøre klar til filmforevisning, finde ud af, hvem der larmer ovenpå osv.” (s. 95).

Generelt er eleverne og deres “indlæringsvanskeligheder” henvist til udelukkende at være et arbejdsvilkår som den nye lærer må forholde sig til. Men fordi

et pædagogikum er en uddannelsesstilling, vil jeg mene at den nye lærers læring omvendt er noget eleverne må forholde sig til, og derfor også læreren, lærerens vejleder(e), kursusleder og de tilsynsførende. Det nævner bogen ikke med et ord, og det er synd at dette forhold reduceres til blot et vilkår for det danske gymnasium. Det kunne jo være så meget mere.

I bogen nævnes htx, hf og hhx ikke. De ænses ikke. Det nye pædagogikum 09 er nu, for første gang, fælles for alle gymnasiale uddannelser. Der skal derfor lyde en opfordring herfra til at skrive en bog der tager det og meget andet i betragtning også. Jeg spår at et sådant værk i *høj* grad vil finde sin berettigelse i det ganske danske gymnasiale land.

Jeg vedholder dog at det er værd at anskaffe sig bogen hvis man er involveret i gymnasiets pædagogikum (og det må de fleste gymnasielærere være). Den indeholder utallige tabeller, lister og eksempler som må være uundværlige når man vil sikre sig at et pædagogikum bliver fuldstændigt og godt, eller endda hvis man “blot” ønsker inspiration til planlægning af sin undervisning og vejledning. Men den er bestemt ikke god at læse, og de begrundelser for pædagogikums indhold og struktur som jeg havde håbet at finde, er absolut fraværende i nogen eksplicit form. Men tilbage står spørgsmålet om hvorvidt det faktisk er bogens eller pædagogikums skyld.